

İlgili Kanun / Madde
6100 S. HMK/106

T.C
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

Esas No. 2024/11903
Karar No. 2024/12715
Tarihi: 30.09.2024

- TESPİT DAVASI AÇILMASI İÇİN GÜNCEL HUKUKİ YARARIN VARLIĞININ GEREKTİĞİ
- EDA DAVASI AÇMA OLANAĞI VARKEN AÇILAN TESPİT DAVASINDA GÜNCEL HUKUKİ YARARIN BULUNMADIĞI

ÖZETİ: Mahkemeden istenilen hukuki korunmaya göre davalar eda davaları, tespit davaları ve inşai davalar olarak ayrılmaktadır. Eda davalarında, bir şeyin yapılması, bir şeyin verilmesi veya bir şey yapılmaması istenmekte iken inşai (yenilik doğuran) davalar ile de var olan bir hukuki durumun değiştirilmesi, kaldırılması veya yeni bir hukuki durumun yaratılması istenir. İnşai (yenilik doğurucu) davanın kabulü ile yeni bir hukuki durum yaratılır ve hukuksal sonuç genellikle bir yargı kararı ile doğar. Tespit davaları ise bir hakkın veya bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının yahut bir belgenin sahte olup olmadığının tespitine ilişkin davalardır. Tespit davası kendine özgü davalardan olup dava sonucunda verilen kararının icra ve infaz kabiliyeti yoktur.

Somut uyuşmazlıkta; davacı 11.02.2021 tarihli ikale sözleşmesinin irade fesadı sebebiyle geçersiz olduğunu ileri sürerek sözleşmenin iptalini talep etmiştir. Söz konusu talebi içeren dava niteliği itibarıyla bir tespit davasıdır. Bu durumda davacının tespit davalarında aranan özel bir dava şartı olan güncel hukuki yararın varlığını ispat etmesi gerekir. Ancak dosya kapsamında güncel hukuki yararın varlığına yönelik bilgi veya belge yer almamaktadır.

Davacının eda davası açma olanağı varken tespit davası açmasında güncel hukuki yararının bulunmadığı dikkate alındığında, davanın dava şartı yokluğundan usulden reddine karar verilmesi gerekirken, Bölge Adliye Mahkemesince yazılı gerekçe ile esaslanarak reddine karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir.

Taraflar arasındaki tespit davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davanın kabulüne karar verilmiştir.

Kararın davalı vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesinin 18.09.2023 tarihli ve 2022/504 Esas, 2023/1275 Karar sayılı kararı ile İlk Derece Mahkemesi kararının 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 353 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (6) ncı alt bendi uyarınca ortadan kaldırılmasına ve dosyanın Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesinin ortadan kaldırma kararı üzerine İlk Derece Mahkemesince yeniden yapılan yargılama sonunda davanın kabulüne karar verilmiştir.

Kararın davalı vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesince başvurunun kabulü ile İlk Derece Mahkemesi hükmü kaldırılarak yeniden esas hakkında hüküm kurulmak suretiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

Bu belge 5070 sayılı Yasa hükümlerine göre elektronik olarak imzalanmıştır.

I. DAVA

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin davalı Banka işyerinde 17.06.2011 tarihinden itibaren kıdemli müşteri danışmanı-yönetmen olarak çalıştığını, 11.02.2021 tarihinde iş sözleşmesinin sona erdirildiğini, davacının çalışma hayatı boyunca müdürleri tarafından sürekli baskı altında bırakılarak her zaman daha yüksek limitlerde satış hedefleri için zorlandığını, aksi takdirde çalışma koşullarının değiştirileceği ve işten çıkarılma baskısı altında bırakıldığını, müvekkilinin istifa ederek işi bırakması için zorlandığını, özellikle son dönemde esaslı iş değişikliği yapılarak kendisinin artık mobil olarak çalışmaya devam edeceğinin sözlü olarak bildirildiğini, bu zorlamalar altında işverenin yönlendirmesiyle, iradesi fesada uğratarak işveren tarafından tek taraflı hazırlanan 11.02.2021 tarihli sözleşmenin davacıya imzalatıldığını ileri sürerek iş sözleşmesinin ikale yoluyla sona erdirilmesine ilişkin 11.02.2021 tarihli sözleşmenin irade fesadı

nedeniyle iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

II. CEVAP

Davalı vekili cevap dilekçesinde; davacının 17.06.2011-12.02.2021 tarihleri arasında en son kıdemli müşteri danışmanı olarak çalıştığını, davacının kendisine baskı uygulandığı iddialarının yersiz olduğunu, davacı tarafından Bankaya 05.02.2021 tarihinde bankacılık yapmak istemediğini, bu nedenle kendisine tüm hak edişlerinin verilmesini, dilekçesinin işleme alınmasını ve 12.02.2021 tarihi itibarıyla işten çıkış işlemlerinin yapılmasını istediği yönünde yazılı talebinin iletildiğini, bunun üzerine İnsan Kaynakları biriminin davacı ile iletişime geçtiğini, kariyer planı ve hedefleri konusunda davacı ile görüşme yapıldığını, davacıya farklı bir pozisyonda talebi olursa o konuda iç rotasyon gerçekleştirilebileceği bilgisi paylaşıldığını, davacının ise artık çalışmak istemediğini ancak haklarını almak istediğini İnsan Kaynaklarına aktardığını, hiçbir şekilde banka yetkilileri tarafından davacının iradesi hilâfına bir yönlendirmede bulunulmadığını, davacının bu yazılı talebinin işleme alındığını ve ardından karşılıklı ikale protokolü hazırlandığını savunarak davanın reddini istemiştir.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; taraflar arasında iş sözleşmesinin feshinin ikale sözleşmesine dayanıp dayanmadığı konusunda uyuşmazlık bulunduğu, taraflar arasında yapılan ikale sözleşmesinde, işçinin talebi ve Kurumun kabulü üzerine ikale yapıldığının yazılı olduğu, davacının talebini içerir dilekçenin de dosya arasında bulunduğu, davacı tanıklarının beyanlarıyla ve davacı tarafından dosyaya sunulan işyeri yazışmaları ile de sabit olduğu üzere, davacının yönetici pozisyonundan gişe görevlisi pozisyonuna düşürüldüğü, mobil olarak şehir dışlarında çalışmasının istendiği, kabul edilmemesi hâlinde iş sözleşmesinin anlaşılabilir olarak sonlandırılabilceğinin bildirildiği, davacının psikolojik tedavisine ilişkin hastane evrakı getirtilip incelendiğinde muayene formunda davacının iş hayatıyla ilgili şikayetlerini dile getirdiği, davacının ikale sözleşmesini davalının yönlendirmesiyle ve iş yerindeki baskıcı tutumlara dayanamayıp yaptığı, ancak davacının ikale sözleşmesi yapmasında herhangi bir menfaatinin bulunmadığı, taraflarca karşılıklı olarak imzalanmış ikale sözleşmesinin davacının serbest iradesine dayanmadığı, iş sözleşmesinin işverence feshedildiğinin delillerle sabit olduğu, ikaleye yönelik yapılan işlemlerin söz konusu feshi gizlemek için yapıldığı, işveren feshinin karşılıklı anlaşma yoluyla yapılmış gibi gösterilerek iş güvencesi hükümlerinin dolanılmaya çalışıldığı gerekçesiyle taraflarca imzalanan 11.02.2021 tarihli sözleşmenin iptaline karar verilmiştir.

IV. İSTİNAF

A. İstinaf Yoluna Başvuranlar

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

B. İstinaf Sebepleri

Davalı vekili; yazılı delilin aksinin tanık anlatımı ile ispat edilemeyeceğini, kaldı ki dinlenen davacı tanıklarının davacı ile birlikte çalışmadığını, dosyada mübrez yazılı delillerle ikale iradesinin tarafların serbest iradesi ile yapıldığının sabit olduğunu, davacıya hiçbir zaman gişe asistanı pozisyonu önerilmediğini, davacının iş sözleşmesinin sona erdiği tarihe kadar yönetici unvanıyla çalıştığını, davacının hem ikale ile karşılıklı ayrılması hem de üzerine işe iade talepli dava açmaktaki amacının iyiniyetli olmadığını, iddialarının asılsız olduğunu ileri sürerek istinaf yoluna başvurmuştur.

C. Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; dosya kapsamı belgeler incelendiğinde, davacının davalı işveren nezdinde uzun süre ve yönetmen konumunda çalışması, aldığı eğitim, tecrübesi, ikale sözleşmesine fazla çalışmalara ilişkin şerh düşme serbestisine sahip olduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde, davacının 05.02.2021 tarihli dilekçe içeriği ile ikale sözleşmesinin içeriğini ve bu belgelerin doğuracağı hukuki sonuçları anlayabilecek kapasitede olduğu, ikale sözleşmesinin davacıdan gelen teklifin işverence kabulü üzerine yapılmış olduğu, davacının irade fesadı iddiasını ispat edemediği görülmekle, İlk Derece Mahkemesince davanın reddine karar verilmesi gerekirken, aksi yöndeki düşünceler ile davanın kabulüne karar verilmesinin hatalı olduğu gerekçesiyle davalının istinaf başvurusunun kabulü ile İlk Derece Mahkemesi hükmü kaldırılarak yeniden esas hakkında hüküm kurulmak suretiyle davanın reddine karar verilmiştir.

V. TEMYİZ

A. Temyiz Yoluna Başvuranlar

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

B. Temyiz Sebepleri

Davacı vekili; davacının işten ayrılma iradesi bulunmazken baskı ile iradesi sakatlanarak ikale belgesini imzaladığını, Bölge Adliye Mahkemesi karar gerekçesinin hatalı olduğunu, davacı tanıklarının davayı aydınlatıp iddiaları ispatladıklarını, davacının psikolojik rahatsızlık geçirdiğini bunun iş durumundaki sıkıntılardan kaynaklandığının kayıtlara geçtiğini ve hastane evraklarının dosyaya sunulduğunu, davacı tanık beyanları, görev tanımında yapılmak istenen değişiklikler, davacının ruhsal sıkıntıları, hedef baskısı olduğuna dair deliller hep birlikte değerlendirildiğinde ikale sözleşmesinin hür irade ile imzalanmadığının açık olduğunu ve davanın kabulü gerektiğini ileri sürerek temyiz yoluna başvurmuştur.

C. Gerekçe

1. Uyuşmazlık ve Hukuki Nitelendirme

Uyuşmazlık, davacının ikale sözleşmesinin iptali talepli tespit davasını açmakta hukuki yararının bulunup bulunmadığı hususlarına ilişkindir.

2. İlgili Hukuk

1. 6100 sayılı Kanun'un 114 ve 115 inci maddeleri, 369 uncu maddesinin birinci fıkrası ile 371 inci maddesi.

2. 6100 sayılı Kanun'un "Tespit davası" kenar başlıklı 106 ncı maddesi şu şekildedir:

1) Tespit davası yoluyla, mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilir.

Tespit davası açanın, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar dışında, bu davayı açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararı bulunmalıdır.

Maddi vaktalar, tek başlarına tespit davasının konusunu oluşturamaz."

3.Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 22.10.2019 tarihli ve 2017/8-1854 Esas, 2019/1096 Karar sayılı kararında tespit davalarında hukuki yarara ilişkin ilkeler şu şekilde açıklanmıştır:

"...

Medeni usul hukukunda hukuki yarar, mahkemeden hukuksal korunma istemi ile bir davanın açılabilmesi için davacının bu davayı açmakta (veya mahkemeden hukuksal korunma istemekte) bir çıkarının bulunmasıdır. Davacının dava açmakta hukuk kuralları tarafından haklı bulunan (korunan) bir yararı olmalı, hakkını elde edebilmesi için mahkeme kararına ihtiyacı bulunmalı ve davacı mahkemeyi gereksiz yere uğraştırmamalıdır (Hanağası, E.: Davada Menfaat, Önsözler-Ramazan Arslan, Ankara 2009, s. VII).

Hukuk Genel Kurulunun 24.06.1992 tarihli ve 1992/1-347 E., 1992/396 K. ve 30.05.2001 tarihli ve 2001/14-443 E., 2001/458 K. sayılı kararlarında da belirtildiği üzere buna hukuki korunma (himaye) ihtiyacı da denir (Rechtsschutzbedürfnis). Mahkemelerden hukuki himaye istenmesinde, himayeye değer bir yarar olmalıdır.

Öte yandan, bu hukuksal yararın, "hukuki ve meşru", "doğrudan ve kişisel", "doğmuş ve güncel" olması gerekir (Hanağası, s. 135).

(...) Dava açmaktaki hukuki yarar; hukuk düzenince kabul edilmiş meşru bir yarar olmalı, bu yarar dava açan hak sahibi ile ilgili olmalı ve dava açıldığı sırada hâlen mevcut bulunmalıdır. Ayrıca açılacak davanın ortaya çıkacak tehlikeyi bertaraf edecek nitelikte olması gerekir. Bir kimsenin hakkına ulaşmak için mahkeme kararının o an için gerekli olması durumunda hukuki yararın olduğundan söz edilebilir. Bir mahkeme kararına ihtiyaç yoksa hukuki yarardan söz edilemez (Pekcanitez, H./Atalay, O./ Özekes, M.: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2011, s. 297).

(...)Tespit davasında; eda davasından ve inşai davadan farklı olarak, davacının böyle bir menfaatinin bulunduğu varsayılmaz. Tespit davasında davacı, kendisi için söz konusu olan tehlikeli veya tereddütlü durumun ortaya çıkaracağı zararın, ancak tespit davası ile giderilebileceğini kanıtlamalıdır. Çünkü tespit davası, hukuki bir durum ya da hak henüz inkâr ya da ihlal edilmeden, yani herhangi bir

zarar doğmadan açılabilirdiğinden, menfaatin doğmuş ve güncel olması gereğinin bir istisnası olarak ortaya çıkmıştır (Arslan, R./ Yılmaz, E./ Taşpınar Ayvaz, S.: Medeni Usul Hukuku , Ankara 2017, s.287).

Bu doğrultuda, davacının bir hakkı veya hukuki durumu güncel bir tehlike ile tehdit edilmiş olmalı; bu tehdit nedeniyle, davacının hukuki durumu tereddüt içinde olmalı ve bu husus davacıya zarar verebilecek nitelikte bulunmalı; yalnız kesin hüküm etkisine sahip olup, cebri icraya yetki vermeyen tespit hükmü, bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya elverişli olmalıdır. Davacının tespit davası ile istediği hukuki koruma diğer dava çeşitlerinden birisi ile sağlanabiliyorsa, o zaman davacının tespit davası açmakta hukuki yararı yoktur (Arslan / Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz, s. 296-297).

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 22.05.2013 tarihli ve 2013/22-561 E., 2013/733 K. ile 01.02.2012 tarihli ve 2011/10-642 E., 2012/38 K. sayılı kararı sayılı kararlarında da aynı ilkeler benimsenmiştir."3. Değerlendirme

Mahkemeden istenilen hukuki korunmaya göre davalar eda davaları, tespit davaları ve inşai davalar olarak ayrılmaktadır. Eda davalarında, bir şeyin yapılması, bir şeyin verilmesi veya bir şey yapılmaması istenmekte iken inşai (yenilik doğuran) davalar ile de var olan bir hukuki durumun değiştirilmesi, kaldırılması veya yeni bir hukuki durumun yaratılması istenir. İnşai (yenilik doğurucu) davanın kabulü ile yeni bir hukuki durum yaratılır ve hukuksal sonuç genellikle bir yargı kararı ile doğar. Tespit davaları ise bir hakkın veya bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının yahut bir belgenin sahte olup olmadığının tespitine ilişkin davalardır. Tespit davası kendine özgü davalardan olup dava sonucunda verilen kararının icra ve infaz kabiliyeti yoktur.

Tespit davalarında davacının amacı, bir hak veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun veyahut içeriğinin belirlenmesi olup hak veya hukuki ilişkinin varlığı yahut yokluğu tespit davası açılabilmesi için yalnız başına yeterli değildir. Bundan başka, tespit davasının dinlenebilmesi için konusunu oluşturan hak veya hukuki ilişkinin var olup olmadığının Mahkemece hemen tespit edilmesinde davacının korunmaya değer güncel bir hukuki yararının bulunması gerekir.

Tespit davasının konusunun hak veya hukuki ilişki olması ve davacının tespit davası açmakta güncel hukuki yararının bulunması dava şartıdır. Açılan tespit davasında, bu iki şartın birlikte bulunup bulunmadığının, diğer dava şartlarında olduğu gibi, davanın her aşamasında Mahkemece kendiliğinden gözetilmesi gerekmekte olup bu şartların bulunmaması hâlinde Mahkemece esas hakkında incelemeye girmeden, davanın dava şartı yokluğundan usulden reddi gerekmektedir.

Tespit davaları eda davalarının öncüsüdür; bu nedenle eda davası açılmasının mümkün olduğu hâllerde, tespit davası açılmasında hukuki yararın bulunmadığı kabul edilmektedir. Hukuki yararın bulunması dava şartı olup yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi hâkim tarafından da resen gözetilir. Hukuki yararın bulunmadığının tespiti hâlinde davanın, 6100 sayılı Kanun'un 115

inci maddesine göre dava şartı yokluğu gerekçesiyle usulden reddine karar verilmelidir.

Somut uyuşmazlıkta; davacı 11.02.2021 tarihli ikale sözleşmesinin irade fesadı sebebiyle geçersiz olduğunu ileri sürerek sözleşmenin iptalini talep etmiştir. Söz konusu talebi içeren dava niteliği itibarıyla bir tespit davasıdır. Bu durumda davacının tespit davalarında aranan özel bir dava şartı olan güncel hukuki yararın varlığını ispat etmesi gerekir. Ancak dosya kapsamında güncel hukuki yararın varlığına yönelik bilgi veya belge yer almamaktadır. Davacının eda davası açma olanağı varken tespit davası açmasında güncel hukuki yararının bulunmadığı dikkate alındığında, davanın dava şartı yokluğundan usulden reddine karar verilmesi gerekirken, Bölge Adliye Mahkemesince yazılı gerekçe ile esastan reddine karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir.

VI. KARAR

Açıklanan sebeplerle;

Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının BOZULMASINA,

Peşin alınan temyiz karar harcının istek hâlinde ilgiliye iadesine,

Dosyanın kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,

30.09.2024 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.